

OZANLARIN SOSYAL SORUNLARI ELE ALMASI BAĞLAMINDA HACILAR VE ÇEVRESİNDE YAŞANAN SU SIKINTISI

Yrd. Doç. Dr. İbrahim Ethem ÖZKAN

Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi
eoalkan@nevsehir.edu.tr

ÖZET

Ozanlar veya başka bir söyleyişle Âşıklar Türk anlatı geleneği içerisinde gerek sözlü, gerekse de yazılı olarak sosyal sorunları ele almaları ve dönemin yöneticilerine iletmeleri yönleriyle öne çıkmaktadırlar. Bu çalışmada Kayseri ili Hacılar ilçesinde yaşanan su sıkıntısı oldukça ileri safhalara vardığından yörenin âşıklarının bunları dile getirişi örneklerle ele alınmaktadır.

Sonuç olarak ozanların içinde yaşadıkları toplumun sosyal sorunlarına kayıtsız kalmadıkları burada en güzel örnekleriyle görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Âşıklar, Sosyal Sorunlar, Kayseri, Hacılar

ABSTRACT

Poets, or as they also call, minstrels are referred to those who deal with oral and written works focusing on social problems within the Turkish narrative traditions and then forwarding the problems to their administrators in their ages. In this study mentions about the works of the poets in the Kayseri region that tell about the serious problems of water shortages.

In sum, the best examples of the works in the study show that the poets are not indifferent to the social problems of the society where they live.

Keywords: Poets, Social Problems, Kayseri, Hacilar

Ozanlar, milletin gören gözü, işiten kulağı, seven gönlü ve söyleyen dili olarak bilinirler. Âşık edebiyatına özgü çeşitli gelenekler vardır (Durbilmez 2008a: 73-124, Durbilmez 2010: 148-158). Kayseri’de âşıklık geleneğinin tarihî gelişimine (Durbilmez 1999) baktığımızda, araştırma konusu olarak seçtiğimiz Hacilar’da da bu gelenekler yaygındır (Durbilmez 1999, Durbilmez 2008b: 291-304).

Toplumun tercümanı olan ozanların sosyal sorunları dile getirmesi de kaçınılmazdır. Âşık tarzı şiirlerin sözlü tarih araştırmaları açısından da büyük önem taşıdığı ortaya konulmuştur (Durbilmez 2007: 299- 317). Çünkü “Halk şairlerinin kültür taşıyıcılığı, bilgilendirme / haber verme, sözlü tarih aktarıcılığı gibi görevleri de bulunmaktadır.” (Durbilmez 2014:

İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2015) 120-126
İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2015) 120-126

240). Bu şiirlerde geçen olaylar tarihî gerçeklerle büyük ölçüde örtüşmektedir (Durbilmez 2013: 173- 193).

Anadolu'nun hemen hemen her bölgesinde en büyük dertlerimizden biri susuzluktur. Toplumumuz, içinde bulunduğu bu durumu elinden gelen her fırsatta dile getirmiştir. Hatta bu konuda filmler bile çevrilmiştir. Hemen yanı başında Erciyes gibi bir dağ olmasına rağmen Hacılar ve çevresinde su sıkıntısı yaşanmaktadır. Su hayatımızı devam ettirebilmek için ihtiyaç duyduğumuz en önemli maddelerdendir. İnsan hayatında suyun yerini alabilecek her hangi bir madde yoktur. Hem içme hem de kullanma (temizlik, sulama vb.) amacı olmak üzere susuz bir hayat düşünülemez. Hacılar ve çevresinde çekilen bu susuzluk sıkıntısı şairlerimizin şiirlerinde yer almış, yörede önem kazanan su kuyularından da bahsedilmiştir (Durbilmez, 1998). Şairlerimiz bu konuya bazen eleştirel yaklaşmış zamanın idarecilerine şikâyetlerde bulunmuşur. Bazen de Tanrı'ya yakarış ve bu sıkıntının sona erdirilmesini isteme şeklindedir.

Eski çağlarda da Türk toplulukları içinde buldukları durumu ve sıkıntılarını dönemin idarecilerine ozanları vasıtasıyla aktarmışlar, isteklerini iletmışlerdir. Bu sıkıntıları, istekleri iletmeye işi günümüze yakın yıllarda ve günümüzde de âşıklar, şairler vasıtasıyla karşımıza çıkmaktadır.

Biz konumuz olarak Hacılar'ın hemen hemen kurulduğu günden beri yaşadığı susuzluğu dikkatlerinize sunmak istedik. Bunu yaparken de yörede yaşamış ve bu sıkıntıyı hissetmiş şairlerimizin şiirlerine başvurduk. Bahsettiğimiz bu durumla ilgili ilk şiirimiz Kayserili bir şair olan İbrahim Hakkı'nın şiiridir.

Karacaviran Destanı

Kar suyuna havasına vuruldum
 Bâd-ı sabâ gibi es Karac'ören
 Yolun tımarhâne kârdan dûr oldum
 Dedirdin şehre pes Karac'ören

Kayseri'den çıktım Oluk'a vardım
 Yedi yokuş saydım ummana daldım
 Yoruldu hayvanım yollarda kaldım
 Çağırursa duyulmaz ses Karac'ören

Böyle bir mevkie gelmez budala
Başka mana verip darılma bana
Encâm-ı bağcılık kâr olur sanma
Aldırmaz başına fes Karac'ören

Înâsı, kilâbı sürer safâyı
Dâima zükûru çeker cefâyı
Kör topal merkepli bâ y u gedâyı
Bend etmiş kendine dost Karac'ören

Ecdâdımız yurdu geldik ne ise
Yüz kuruşa satsan almaz bir kimse
Yırtıcı hayvandan olur vesvese
Sehâb-ı müşterin pus Karac'ören

Görmedim bir bülbül öter bağında
Mahsûlü erişmez bekler bağında
Alacayı yolduk ilk güz ayında
Kaldır ayağını bas Karac'ören

Mihricanda soğuk olur derece
Sular kaymak bağlar her gün, her gece
Yorgan başımızda olduk eğlence
Bizden ümidini kes Karac'ören

Kar yağmazsa su bulaman içmeğe
Ester ister yüce dağı aşmağa
Güz gelmeden çoğu başlar kaçmağa
Bir günün içinde fos Karac'ören

Nahnü kasmnâ'da benim kaderim
Koyup gidenlere dua ederim
Mahsûlü olmazsa odun çekerim
Armudu biterse has Karac'ören

*İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi 4(2015) 120-126*
*İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2015) 120-126*

Havasını alsam bitmez sîm ü zer
Şifası pek çoktur sıtmayı keser
Temmuzu çıkarar arslana döner
Koymaz vücûdunda pas Karac'ören

Cebel-i Erciyes çağırırsan yakın
Erenler civârı âdâbın takın
Latîfe söyledim darılma sakın
Helâl et hakkımı sus Karac'ören

İbrahim söyledi olmasın günâh
Ecdâdından kaldı ona nüzhet-gâh
Asiya'da var mı böyle seyrân-gâh
Nâmı Süreyyâ'ya as Karac'ören (Çapraz, 2005: 336-339)

Hacılar adlı bir eser de yazan Hacılar 1945 doğumlu Mustafa Özdemir de "Erciyes Dağına Sesleniş" adlı şiirinin sekizinci dördlüğünde dağa şöyle seslenerek Hacıların susuz kalışını ona bağlamaktadır.

Arkanı da, Develi'ye dayarsın
Sularını, etrafına saçarsın
Büyük Hacılar'ı, susuz koyarsın
Suyum sende, başı karlı Erciyes (Özdemir, 1984: 44).

1924 Hacılar doğumlu Hasan Tekin adlı şairimiz "Erciyes Dağı" adlı şiirinin üçüncü ve dördüncü dördlüklerinde aynı sıkıntıdan şöyle bahsetmektedir.

Sonbahar ayları, başında duman
Aralık, ocakda hiç vermen aman
Senin de, boralı günler bu zaman
Hacılar'a su vermeyen Erciyes

*İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
Dergisi 4(2015) 120-126*
*İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences
4(2015) 120-126*

Acep uğraşılsa suyun çıkar mı
Köyümüze kışın, yazın akar mı
Gülün burcu burcu, yazın kokar mı
Deresi çağlamaz, karlı Erciyes (Özdemir, 1984: 54-55).

1912 Hacılar doğumlu Mustafa BAŞOĞLU adlı şairimiz Hacılar'ın susuzluk sıkıntısı için "Susuz Hacılar" adlı müstakil bir şiir yazmıştır.

Susuz Hacılar

Mahzende suyumuz, daim bitlenir
Mikrop ocağıdır, çünkü kurtlanır
Halkın çoğu, midesinden dertlenir
On bin nüfus, su derdinden ağlıyor
Su yerine, göz yaşları çağlıyor

Mahzenden su, sıra ile alınır
Kovalar değdikçe, suyu bulanır
Kavga çıkar, zabıta dolanır
On bin nüfus, su derdinden ağlıyor
Su yerine, göz yaşları çağlıyor

Dört bin liraya, projesi kesildi
Kağıtlar yazıldı, mühür basıldı
Hep gönlümüz, Kırkpınara asıldı
Bay mühendis, nerde kaldı suyumuz
İnanırız, yaratılış huyumuz

Zengin olan, Kayseri'ye göçüyor
Su yerine fakir, mikrop içiyor
Bütün günler, ıstırapla geçiyor
Sayın bayım nerde kaldı suyumuz
İnatçıdır, yaratılış huyumuz

İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2015) 120-126
İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2015) 120-126

On bini geçiyor, nüfus çokluğu
 Aramayız, açlık ile tokluğu
 Derdimizin başı, suyun yokluğu
 Projemiz noldu, baylar çıkmadı
 Fakir yurdu, bir yenilik tatmadı. (Özdemir, 1984: 56-57)

Şairimiz burada sosyal bir sıkıntıyı ele almakla kalmıyor, aynı zamanda sıkıntının giderilmesi için yapılan işlerin takipçiliğini de yapıyor. Hem zamanın yetkililerine, hem de projeyi yürüten mühendise samimi bir ifade ile sorunun hallolması için çaba gösterilmesini istemektedir.

1888 Kayseri doğumlu Bekir Sıdkı Sayar adlı şairimiz “Hacılar” ayaklı şiirinde su sıkıntısını çok güzel ifadeyle şöyle anlatmaktadır.

Makarna pişirse suyu saklanır
 On gün biriktirip bir gün paklanır
 Dest-i Hizbullâh’tan mübareklenir
 İşte böyle bir mevkidir Hacılar (Çapraz, 2005: 173)

SONUÇ

Hacılarda yaşayan hemen hemen herkes bu sorundan bir şekilde etkilenmiştir. Toplumumuzun sözcüsü olan şairlerimiz de ister istemez bu sorundan geniş şekilde bahsetmişlerdir. Daha önceleri su ihtiyaçları kuyulardan ve mahzenlerdeki kar kuyularından giderilmekteydi. Hacılar’ın şimdiki çarşı sahası ve meydan yerinde bulunan büyük kuyular, eskiden halkın su ihtiyacını karşılardı. Bu kuyuların sayısı, on yedi civarında idi ve derelerden gelen sularla doldurulurdu (Özdemir, 1984: 241). Bugün ise Hacılar ilçemizin içme suyu problemi halledilmiştir. Her evde artık güvenle kullanılabilen su bulunmaktadır.

KAYNAKLAR

- ÇAPRAZ, Erhan, 2005. *Fahri Bilge Defterlerindeki Kayseri ve Yöresi Halk Şairleri (İnceleme-Metin)*, basılmamış yüksek lisans tezi: Kayseri.
- DURBİLMEZ, Bayram, 1999. *Kayseri’de Âşıklık Geleneğinin Tarihî Gelişimi*, 3 cilt, Erciyes Üniversitesi Araştırma Projesi: Kayseri.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2006. “Âşıkların Diliyle Erciyes Dağı”, *Prof. Dr. Saim Sakaoğlu’na Armağan*, (Hzl. Prof. Dr. Ali Berat Alptekin), Kömen- SOTA yayınları: Konya- Haarlem.

- İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi 4(2015) 120-126
- İ. E. Özkan / Nevşehir Hacı Bektaş Veli University Journal of Social Sciences 4(2015) 120-126

- DURBİLMEZ, Bayram, 2007. "Âşık Tarzı Şiirlerde Sözlü Tarih (Kayserili ve Yozgatlı Âşıkların Şiirlerinden Örneklerle)", *II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni (10-12 Nisan 2006)- Bildiriler*, Kayseri.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2008a. *Âşık Edebiyatı Araştırmaları: Taşpınarlı Halk Şairleri*, 3. Baskı, Ürün yayınları: Ankara.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2008b. "Hacılar'da Âşık Tarzı Kültür Gelenekleri", *I. Hacılar Sempozyumu (11-13 Mayıs 2007)*, Kayseri.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2010. "Âşıklık Geleneklerinde Saz / Instrument (Saz) in the Traditions of Minstrelsy (Ashiklik)", *MILLI FOLKLOR, Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi/ International and Quarterly Journal of Cultural Studies*, 11 / 85.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2013. "Tarihî Gerçeklerin Âşık Edebiyatına Yansıması Bağlamında Türk Mukavemet Teşkilatı ve Kıbrıs Mücahitleri / Turkish Resistance Organization (TMT) and Turkish Freedom Fighters in Cyprus which The Context in Reflection of Bardic (Aşık) Literature", *Folklor / Edebiyat - Folklore/ Literature, International Cyprus University Quarterly Cultural Journal*, 19/ 76.
- DURBİLMEZ, Bayram, 2014. "Yozgatlı Halk Şairlerinin Diliyle Kıbrıs", *Prof. Dr. Ali Çelik Armağanı*, (Editör: Cengiz Gökşen), 239-266, Akçağ yay.: Ankara.
- ÖZDEMİR Mustafa, 1984. *Hacılar (Kayseri Hacılar)*, Kayseri.